

UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE THANS 200-JARIGE LOGE LA VERTU IN LEIDEN

Degeen die als de drijvende kracht bij de oprichting in 1757 van La Vertu, als onderdeel van de ten vorigen ~~jaar~~ opgerichte Nederlandse Grootloge, kan worden aangemerkt en dan ook door zijn medebroeders als eerste voorzitter der Loge werd aangewezen, ~~is~~ geweest : **DOMINICUS DIEUDONNÉ**. Hij was een Fransman, in 1732 te Verdun geboren, die zich in 1754 aan de Leidse Hogeschool liet inschrijven als theologisch student en het volgend jaar als student in de wiskunde. Tijdens zijn verblijf in Leiden heeft hij een aantal burgers uit Leiden en zeker ook een aantal studenten weten te interesseren voor de vrijmetselarij. Toen hij meende voldoende enthousiasme te hebben gevonden, besloot hij een constitutiebrief bij het hoofdbestuur der Orde aan te vragen om tot stichting van een regelmatige loge te kunnen overgaan. Normaliter wordt een vrijmetselaar volgens een bepaald ritueel ingewijd eerst tot leerling, later tot gezet en ten ~~slotte~~ tot meester, welke rangorde beantwoordt aan die der oude gilden. Deze middeleeuwse organisatievorm moet zijn stempel gedrukt hebben op de ontwikkeling der moderne vrijmetselarij (sedert 1717), wier oudste geschiedenis nog steeds enigmatische in het duister ligt. Het ziet er wel naar uit, dat **DIEUDONNÉ** de andere in zijn aanvraag genoemde broeders bij communicatie ~~was~~ dus zonder rituele inwijding ~~was~~ zelf de graden van leerling en gezet gegeven heeft. Dat geen van hen de meestergraad bezat (wat eigenlijk een noodzakelijk vereiste voor de wettigheid der oprichting was en is), blijkt uit een latere brief van hem aan de Gedeputeerd (plaatsvervangend) Grootmeester **VAN BOETZELAER** ¹⁾.

In het begin rustten de werkzaamheden dus wel op zeer zwakke pijlers: een totaal van hoogstens vijf „broeders” (de naam, die

¹⁾ CAREL Baron VAN BOETZELAER (1728-1803). Gedeputeerd (plaatsvervangend) Grootmeester van 1756-1759. Grootmeester van 1759-1798, ~~is~~ de eigenlijke organisator der Nederlandse vrijmetselarij. In de vaderlandse geschiedenis is hij bekend als de verdediger van Willemstad tegen de Franse invasie, 1793.

vrijmetselaren zich onderling geven) — de „plusieurs autres frères de la même ville” zullen wel niet anders dan in de gespannen verwachtingen van **DIEUDONNÉ** hebben bestaan — is waarlijk niet groot en een dergelijke aanvraag zou thans ondenkbaar zijn. Men zal dus aanstonds hebben getracht nieuwe leden te werven en dit zonder enige twijfel in studentenkringen. Maar zo heel erg vlot loopt dit aanvankelijk ook nog niet. Dit weten wij uit een rapport van **DIEUDONNÉ** aan de „Député Grand Maître” van 17 april 1758, een halfjaar na de oprichting der loge, **aan** welke door het hoofdbestuur een constitutiebrief was verleend, gedateerd op 19 augustus 1757. Hij schrijft o.a. : „Nous avons eu assez de peines au commencement, croyant avoir plus de membres que nous n’en avions de bonne volonté. Cependant pour le présent la Loge commence à se relever par les Réceptions (inwijdingen in één der drie graden) que j’ay faites . . .” De lijst, die hij geeft, omvat tien namen. Eén van de oprichters blijkt reeds te zijn verdwenen. Bovendien blijken in het aantal te zijn begrepen de kastelein van de Lion **d’Orange** en de Broeder Servant, terwijl **DIEUDONNÉ** zelf op het punt staat uit Leiden te vertrekken.

Men kwam éénmaal per maand, nog wel op zondag, bijeen in de herberg Lion **d’Orange** op de „Uiters[t]e Ver” (Utrechtse Veer). Ongetwijfeld was het ritueel dat op de bijeenkomsten werd gebruikt Frans. Na afloop werd steeds een z.g. tafelloge gehouden (een maaltijd, waarbij enige rituele vormen werden in acht genomen). Overeenkomstig het destijds algemene gebruik werd hierbij onder muzikale begeleiding (indien men hierover beschikte) gezongen. Ook deze liederen waren in het Frans. Een ervan is uitgegeven en het wordt toegeschreven aan: le premier Maître en chaire de la Vertu”; dit is dus **DIEUDONNÉ** zelf. Daar dit „Chanson pour les frères de la Vertu à Leyde” een aardige schildering geeft van het milieu volgen hier het eerste en het laatste van de vier coupletten:

„Ah quel plaisir délectable
Quand dans un cercle d’amis
L’on se trouve tous à table
Par la Vertu réunis.
Ce n’est que parmi les Frères,
Qu’on jouit de ses plaisirs,
Toujours tendres et sincères,
Rien ne trouble leur désirs.

Loin du fracas de la Ville, (sic)
 Au doux bruit de nos canons ¹⁾
 Célébrons dans cet azyle,
 La Vertu que nous goûtons;
 Cachons toujours au vulgaire
 Les biens, dont nous jouissons.
 Savoir jouir & se taire,
 C'est la Loi des Francs-Maçons."

Wat het eigenlijke werk in de maandloge betreft, tasten wij min of meer in het duister, doch ook weer niet geheel. Bij gebrek aan gedrukte officiële ritualen zal men naar alle waarschijnlijkheid gebruik hebben gemaakt van een der vele gedrukte z.g. verraders-geschriften, waarbij wij dan wel in de eerste plaats denken aan het bekende boekje *L'Ordre des Franc-Maçons trahi* van l'Abbé PÉRAU (LT). Te meer, omdat er een afschrift bestaat van de catechismus, die het bevat, in 1807 gemaakt door de toenmalige voorzitter A. J. B. DRABBE en naar eigen voorgeven, teruggaande op een afschrift van 1756. Dit jaartal doet de vraag opkomen, of La Vertu reeds vóór 1757 (1756 is het jaar van de oprichting der Grootloge, thans geheten Orde van Vrijmetselaren onder het Grootoosten der Nederlanden) heeft bestaan als een z.g. „onregelmatische” loge. De mogelijkheid lijkt niet geheel uitgesloten, doch het is op zijn minst twijfelachtig of dit geruime tijd geduurd heeft, gelijk wel, zonder voldoende motief, is aangenomen.

Deze gang van zaken was overigens in die dagen niets ongewoons. Zo bestond er in Leiden reeds een onregelmatische loge nl. *L'Age d'Or*. Op 14 december 1757 richt deze zich tot de Grote Loge met een schrijven, waarin zij „hunne verwondering te kennen geven, dat deze Loge niet geadviseert is over het oprichten van het Grootmeesterschap en verzocht derhalve de reden daarvan te mogen verneemen”. Dat de inhoud van dit schrijven wel wat studentikoos klinkt is zeker niet toevallig. De leden van deze onregelmatische loge waren vrijwel zonder uitzondering studenten. Daar nu ook La Vertu juist in studentenkringen omzag naar kandidaten, kon het wel niet anders of deze twee loges kwamen met elkaar in botsing. Daarbij kon La Vertu dan het recht voor

¹⁾ Hiermede worden, overeenkomstig de terminologie afkomstig van militaire loges, bedoeld de wijnglazen, waarmede de voorgeschreven toasten werden uitgebracht.

zich opeisen de enige reguliere loge te zijn, terwijl L'Age d'Or zich beriep op vermeende oudere rechten. Nader overleg met de Grootmeester leidde ten slotte tot verlening van een **constitutie**-brief ook aan L'Age d'Or, gedateerd 29 september 1758, zodat sedert dien er twee regelmatige loges in Leiden waren.

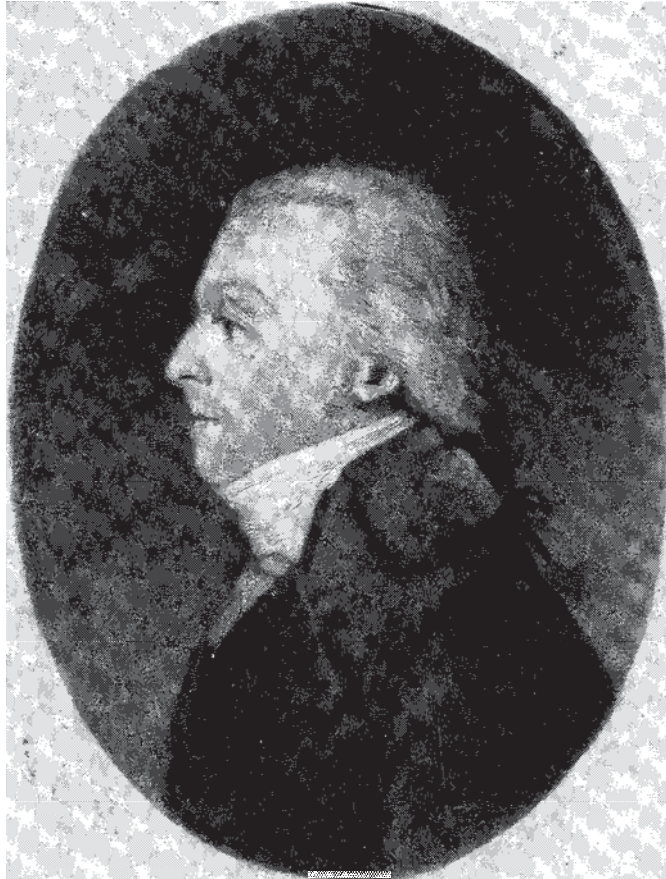
Zo omstreeks 1760 zijn beide studentenloges te noemen: broederschappen van studenten met de typische sfeer van dien en met alle eigenaardigheden en moeilijkheden daaraan verbonden. Een van de meest kenmerkende trekken van deze loges komt uit hun aard voort nl. het zeer snelle verloop van hun leden. In die dagen kwamen de studenten in den regel na een zorgvuldige voorbereiding onder leiding van een oud-alumnus van de universiteit naar Leiden om daar slechts gedurende twee of hoogstens drie jaren te studeren en te promoveren en dan terug te keren naar hun geboortestreek. Opvallend is daarbij ook het zeer grote aantal vreemdelingen onder de studenten, die soms voor een enkel jaar in Leiden verblijf hielden en dan weer naar een andere universiteit vertrokken. Het moet een bont geheel geweest zijn aan de Leidse Hogeschool van die dagen. Daarbij lijkt het wel alsof La Vertu in het algemeen haar kandidaten vond onder de studenten, welke van buiten de grenzen van Holland kwamen, terwijl L'Age d'Or meer haar leden vond onder hen, die geboortig waren uit Leiden of directe omgeving. De verstandhouding tussen beide was stellig van het begin af niet bijster goed, maar in 1761 kwam een volledige breuk, toen de voorzitter van La Vertu zelf, die zijn voornemen te kennen had gegeven een bijeenkomst van L'Age d'Or te bezoeken, „werd gerefuseerd”, en wel zo dat er een resolutie genomen was „geen Lid der Loge La Vertu in die van L'Age d'Or te accepteren zonder reeden te geven, waarom deeze zoo smertelijke en gansch niet Broederlijke Resolutie genomen was”. Vandaar dat La Vertu zich met een klacht tot het hoofdbestuur der Orde wendde, evenwel zonder succes.

Behalve deze onaangenaamheden had La Vertu in haar eerste tijd ook moeilijkheden van andere aard en wel financiële. De verschillende bijdragen die werden verlangd waren overigens lang niet mals. Een aanneming tot leerling en gezel kostte tien gouden ducaten, de verheffing tot meester vijf. Als leerling en gezel betaalde men maandelijks een contributie van twee gulden, als meester betaalde men er één. Als men erop werd betrappt aan „profanen geheimen te verraden” werd men de eerste maal beboet met *f* 25.— (om voor de tweede keer „als infaam en

indiscreet Lidt de Loge (te worden) geïnterdiceert om nooit daer weder binne te komen").

Reeds in deze tijd bevestigen alle nieuw toegetreden en aangenomen leden der loge hun opneming met het plaatsnemen van hun handtekening in het „*Livre des Constitutions*“, en reeds vrij spoedig wordt ook hun leeftijd hierbij vermeld. Wat zich reeds liet vermoeden, blijkt uit deze aantekeningen zonneklaar: er is vrijwel niemand aangenomen die ouder was dan 20 jaren, terwijl een leeftijd van 17 of 18 jaar in het geheel geen zeldzaamheid is. Het is de vraag, of La Vertu zich gehouden heeft aan de voorschriften van de Orde, die bij afwijking van de door haar gestelde minimumleeftijd van 25 jaar een speciale acte van „*dispence*“ voorschreef, telkens voor een jaar te verkrijgen op aanvraag en tegen betaling van twee **ducaten**. In deze tijd groeit het aantal leden gestadig en de ledenlijst van 28 juni 1763 vermeldt reeds ruim dertig namen. De verschillende voorzitters volgen elkaar steeds na een ambtsperiode van één jaar op; een enkele wordt naderhand nog eens ten tweeden male verkozen. Men vergaderde toen ten huize van het medelid **VOESTE** op de Breede Straat. Voordien had men, nadat de Lion **d'Orange** als plaats van samenkomen was verlaten, een toevlucht gezocht bij „*onze medebroeder VOYTIES*“ op de Langebrug. Deze zal wel als lid zijn aangenomen, omdat men bij hem de bijeenkomsten wilde houden, zoals men in 1756 de kastelein **HOTMAN** had aangenomen. Eénmaal per maand houdt **men** loge, waarbij men volledig rekening houdt met de academische vacaties bij het vaststellen der data. Door het ontbreken van de notulenboeken tot 1768 beschikken wij niet over nadere gegevens betreffende de werkzaamheden, al zullen deze wel niet sterk in karakter hebben verschild van die van dat jaar. De nadruk zal wel eens gelegen hebben op de tafelloge, zoals wel blijkt uit verschillende resoluties uit deze periode. Het blijkt bovendien, dat het in deze jaren danig mis was met de loge. Men kan zeggen dat met het voorzitterschap van J. A. **DE MIST** ¹⁾ (1767-1768) de consolidatie van de loge La Vertu een aanvang neemt, ook al heeft hij de voorzittershamer slechts korte tijd ge-

¹⁾ **JACOB ABRAHAM (UYTENHAGE) DE MIST** (1749-1823), een van de bekwaamste Patriotse staatslieden, die o.a. commissaris-generaal in de Kaapkolonie is geweest en geldt als de man, aan wie het te danken is, dat men in Zuid-Afrika nog met enige dankbaarheid op de Hollandse tijd kan terugzien. Hij was van 1800-1804 gedeputeerd grootmeester der Orde.

JACOB ABRAHAM (CITENHAGE) DE MIST

LAURENTIUS VAN SANTEN
Naar de afb. in M. Siegenbeck, De Leidsche Hoogeschool.

GEDENKPENNING BIJ HET 25-JARIG BESTAAN VAN LA VERTU, 1783.

GEDENKPENNING RIJ HET 50-JARIG BESTAAN VAN LA VERTU, 1807

GEDENKPENNING BIJ HET 100-JARIG BESTAAN VAN LA VERTU. 1857.

voerd. De vorige voorzitter was „door **deszelfs** verslapt en ijver en nonchalance” de oorzaak van de slechte toestand en had o.a. de laatste tijd in het geheel geen der maandelijks voorgeschreven bijeenkomsten meer doen plaatsvinden, waardoor hij onrechtmatig het gezag had weten te behouden, zonder in zijn functie door een wettige vergadering te zijn gecontinueerd, terwijl hij boeken, meubilair enz. aan een onbevoegde had toevertrouwd en **ver-**klaarde zich verder niets meer aan de loge gelegen te laten liggen. DE MIST moest dus eerst regelmatige toestanden herstellen. Met veel moeite heeft hij ook de financiën weer op orde gebracht. Voorts werden orde en tucht hersteld. Hiervan getuigen nieuwe reglementaire bepalingen, die echter grotendeels de vroeger vastgestelde wetten herhaalden, echter thans niet alleen in het Frans geredigeerd, doch tevens voorzien van een Nederlandse vertaling, zodat niemand meer onbekendheid ermede zou kunnen voorwenden. Nieuwe leden werden aangeworven. Het grootste deel van hen bestond stellig weer uit studenten, maar het valt op dat in deze jaren verschillende stadssecretarissen zijn ingewijd. In zeker opzicht kan men ook DE MIST daartoe rekenen: immers zodra hij zijn studie had beëindigd, vertrok hij naar Kampen om daar als jongste stadssecretaris te worden aangesteld ¹⁾. Verder vinden wij ook onder de ingewijden resp. in 1766 en '68 : de stadssecretarissen van Haarlem en Amsterdam. Gingen deze heren naar Leiden, opdat hun stadgenoten van hun toetreding tot de Orde onkundig zouden blijven? De Amsterdamse secretaris J. HOOFT Jr. verzocht bij zijn aanneming zijn toetreding wel te willen „secreteren”, gelijk in de notulen vermeld staat. Of bood inwijding in Leiden een gelegenheid om ten **dienste** der stadsregeringen, in wier dienst deze secretarissen stonden, te onderzoeken, wat de vrijmetselaren nu eigenlijk in hun bijeenkomsten deden? Of was het een min of meer opzettelijk zoeken van politiek verwante geesten, ook al bemoeide de loge zelf zich niet met politiek? Het antwoord hierop is moeilijk te geven. Dergelijke personen werden alleen als „**pas-**sant” aangenomen, d.w.z. zij werden geen lid. Na hun inwijding bezoeken zij de loge in het algemeen niet meer of zeer ongeregeld.

Na DE MISTs „**verhaaste**” promotie en daarop volgend vertrek werd na een kort intermezzo wederom een krachtige voorzitter

¹⁾ De loge te Kampen, door DE MIST gesticht en daarna namens de Grootmeester door de voorzitter van Leiden, VAN SANTEN, geconsacreerd, geldt als dochterloge van La Vertu.

aan het hoofd der loge gesteld, nl. **LAURENTIUS VAN SANTEN** ¹⁾, die jaren achtereen deze waardigheid heeft bekleed. Sedert het tijdstip van zijn komst in de loge zijn de notulen van alle bijeenkomsten tot op heden bewaard gebleven. Voor de verdere consolidatie der loge heeft hij zeer veel gedaan. Zij fusioneerde in deze tijd met de concurrerende loge **L'Age d'Or**, waarna alle wetten nog eens werden vastgelegd. Zo ontstond het fraai gebonden constitutieboek, dat thans nog in het bezit van La Vertu is. Ook werd het eerste van een reeks van bestuursinsignes vervaardigd onder **VAN SANTENS** bewind. Deze fraaie werkstukjes zijn voor een groot deel bewaard gebleven en behoren tot de oudste van Nederland. Het eerste is echter in de oorlog van 1940—'45 verloren gegaan.

De maandelijks vergaderingen vonden in De Doelen, van 1771 tot '75 in de schermzaal, daarna weer in De Doelen plaats. Men werkte in die tijd tweetalig (Frans en Nederlands). Op 25 mei 1783 vierde de loge, die toen haar plaats in de Nederlandse Vrijmetselarij had verzekerd en zelfs een zeker gezag genoot, haar vijftienvigti jarig bestaan. Hierbij zijn 45 broeders aanwezig, onder wie de Passé-Maitres **VAN SANTEN** en **ROMSWINCKEL**. Bij die gelegenheid werd de eerste gedenkpenning der loge geslagen. Een tweede penning werd geslagen ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan, waarvan de herdenking plaatsvond in het jaar van het springen van het kruitschip. Op deze penning wordt behalve het tiende lustrum der loge ook de ramp gememoreerd. Het randschrift op de keerzijde was: Vivat Ludovicus Napoleon beneficus Hollandiae rex. De plechtige viering van dit halve-eeuwfeest was tevens het einde van een bloeiperiode. In 1805 had de loge een eigen tehuis ingericht in Het Zwijnshoofd in de Haarlemmerstraat. Dit moest zij in 1811 weer opgeven. Daarna vonden de maandloges in de Schouwburg plaats. De geest schijnt iets minder studentikoos geworden te zijn, waarschijnlijk onder invloed van voorzitter A. J. B. **DRABBE** (1793—1823), al blijkt de werkwijze nog vrijwel gelijk aan die uit de eerste tijd. Ook

¹⁾ **LAURENTIUS VAN SANTEN** (1746-1798) was in zijn tijd als Latijns dichter een zeer bekende figuur en na de Bataafse omwenteling o.a. curator der Leidse Hogeschool. Als zodanig bewerkte hij dat een leerstoel voor de Nederlandse Taal en Letterkunde werd ingesteld. Ook was hij enige tijd voorzitter van de municipale raad van Leiden. In de tijd van zijn maçonnieke werkzaamheid was hij repetitor. Hij heeft voor doctorandi een twintigtal dissertaties geschreven.

materieel was het de loge goed gegaan. Langzamerhand was men in het bezit gekomen van een rijke inventaris, terwijl men dus ook een eigen onderdak heeft gehad. Thans maakte de ongunst der tijden hieraan een einde. Na 1821 gaat de loge hard achteruit en verliest zij nagenoeg al haar actieve leden. De Schouwburg wordt opgegeven. Vergaderd wordt bij een der broeders thuis, die daartoe zijn huis heeft laten verbouwen. In 1827 gaat men ertoe over een paar zalen te huren in het Stadslokaal aan de Breestraat. De kort hierna volgende dood van **DRABBE**, die zo lang haar voorzitter was, betekent het definitieve einde van de tijdperken van bloei en nabloei in de geschiedenis der loge.

De periode van 1828-1928 wordt het best gekenschetst als de eeuw der **verburgerlijking** der loge. Hiermede is geen waardeoordeel bedoeld te geven, doch achteraf bezien wijzigt zich in de loop dezer eeuw het speciale karakter der loge, dat meer en meer gelijkvormig wordt aan andere Nederlandse loges, waarin het sociëteitsidee een toenemende invloed krijgt. Zeker had men in die dagen minstens evenveel belangstelling voor de noden van de medemens als vroeger; men krijgt zelfs de indruk dat men zich inderdaad aanzienlijke offers getroostte voor directe onderstand van hen die zulks behoefden en deze steun, naar het oordeel der loge, waardig waren. Ook aan de z.g. „stille armen” werd aandacht gewijd. In latere jaren groeit de belangstelling voor meer algemene sociale vraagstukken. Echter moet ook een zekere zelfgenoegzaamheid geconstateerd worden, vooral in de eerste dertig jaren dezer periode, die dan ook samenvalt met wat men in het algemeen „**Biedermeiertijd**” pleegt te noemen. Na 1840 is toetreding van leden uit studentenkringen hoge uitzondering geworden.

De organisatie van het Leidse studentencorps als een eenheid in 1839 betekent het einde van de tijd, waarin vele studenten vorming en ontspanning in de loge zoeken. Daarentegen zien wij nu lieden uit de gegoede burgerij als leden toetreden. In het algemeen blijft de werkwijze der loge nog dezelfde; nog steeds maandloges, en de gang van zaken is als vroeger. De tafelloges worden wat zeldzamer, maar van tijd tot tijd vinden ze nog plaats, waarbij nog steeds wordt gezongen. De gezangen zelf zijn echter veranderd. Het zijn niet meer de min of meer studentikoos aandoende liederen, die als canons worden gezongen, maar het worden ietwat saaie verzen op een melodie, die sterk aan de kerkelijke gezangen doet denken. Tot '33 zijn de bijeenkomsten in het

„Nieuwe Stadslokaal”, tot ‘43 op de Burcht, daarna weer in het Stadslokaal. Hier viert **J. C. BUCAILLE** het jubileum van zijn 25-jarig voorzitterschap in 1854. Het honderdjarig bestaan der loge werd dat jaar tegelijk met zijn vijftigjarig vrijmetselaarschap gevierd. Men was toen over het dieptepunt in het logeleven, tengevolge van de ongunst der tijden, heen. Na 30 jaar treedt **BUCAILLE** af als voorzitter en wordt opgevolgd door **G. N. PLAAT**, die vijftien jaar zou aanbliven, tot zijn overlijden in 1874. Onder zijn leiding ging de loge zich weer aanzienlijk uitbreiden. In vrij korte tijd was het aantal leden verdubbeld. Nu neemt ook het verlangen naar een eigen gebouw hoe langer hoe meer toe. Een verbouwing van het Stadslokaal, dat tot ontruiming dezer vergaderplaats noopt, geeft de doorslag; in 1872 komt de loge in het bezit van het pand Steenschuur 4-6, waarin zij nog steeds is gevestigd. Het was een oude mouterij, die voor de nieuwe bestemming geheel moest worden verbouwd, maar dit is met de nodige voortvarendheid geschied en op 14 november 1872 wordt het nieuwe gebouw met een plechtige tempeldienst ingewijd. De financiële toestand werd door deze op zichzelf verheugende gebeurtenis, ondanks contributieverhoging, zorgwekkend. In deze tijd wordt niet meer uitsluitend ritueel gewerkt of sociëteit gehouden, doch worden „bouwstukken opgeleverd” (lezingen over verschillende geestelijke onderwerpen met uitsluiting van politieke). Het meeste van dien aard geschiedde destijds door een speciale functionaris, de Redenaar. Lange jaren was dit **JAN TEN BRINK**, hoogleraar in de Nederlandse letteren, zowel literair historicus als belettristisch schrijver, toen hooggeëerd, later wel eens ten onrechte verguisd (zie o.a. **VAN DEYSEL**). In 1900 werd hij tot voorzitter gekozen, doch hij kwam reeds in 1901 te overlijden. De volgende jaren geven echt het beeld van gelijkmatigheid. Op 20 oktober 1907 viert de loge opgewekt het **150-jarig** bestaan, waarbij zij o.a. aan haar oud-secretaris **J. P. TRAP**, die ongelofelijk veel voor haar had gedaan, vaak met voorbijzien van eigen belangen, het welverdiende erelidmaatschap toekende. Hij had gedurende zijn **20-jarig** secretariaat de organisatorische en administratieve aangelegenheden op orde gebracht en nasporingen in het archief verricht, waarvan hij de resultaten voor eigen rekening liet drukken en verspreiden. Ook met geschenken van andere aard had hij de loge begiftigd, zo in 1887 met het thans nog gebruikte vaandel.

Hoewel ook in de jaren na 1907 nog steeds de belangstelling in hoofdzaak is gericht naar de sociaal-economische sector (een van

DE TEMPEL VAN LAERTU
voor en na de Tweede Wereldoorlog

OPVOERING IN 1957 VAN HET RITUAAL, ZOALS HET IN DE 18DE EEUW ONDER LEIDING "AN
L. VAN SANTEN WERD GEVOLGD
(Snouck Hurgronjehuis)

Foto R. L. Meltma

de voornaamste prestaties der loge op dit gebied is de oprichting der **Hulpbank** geweest), zijn er tekenen, die wijzen op een toename van belangstelling voor geestelijke zaken. In 1908 wordt het „onbeschreven boek” op het altaar vervangen door de Bijbel. Deze verandering is te danken aan de voorzitter, die als laatste in een reeks gedurende een lange periode deze functie heeft vervuld en de loge door de donkere jaren van de eerste wereldoorlog heeft geloodst: **AUGUST L. REIMERINGER**, vele jaren lid van de gemeenteraad en wethouder, ook meermalen loco-burgemeester van Leiden. Bij zijn aftreden als voorzitter werden zijn verdiensten geëerd met een gouden gedenkpenning. Omstreeks 1920 worden alle huishoudelijke zaken uit de tempelarbeid geweerd, welke daartoe geheel in de geestelijke sfeer wordt geheven. In deze periode trof de loge een zware slag door een brand in de **tempel**-ruimte in de nacht van 21 op 22 maart 1920. Gedurende een aantal maanden geniet zij voor de tempelarbeid gastvrijheid van de Loge Silentium te Delft, maar door de toegewijde werkzaamheid van een aantal leden kon reeds op 27 januari 1921 de geres-taureerde tempel in gebruik genomen worden. Onder het voorzitterschap van J. B. **KAMPSCHUUR** kondigt zich een nieuwe tijd aan. Men begint aan een reeks „bouwstukken” over de verschillende godsdiensten en men geeft meer aandacht aan de bestudering van ritualen en symbolen. Men vindt hierbij een voortreffelijke gids in J. G. **SLOTHOUWER** ¹⁾.

Het is onder zijn bezielende leiding, dat de loge haar 175-jarig bestaan viert. Dan wordt de loge zeer zwaar getroffen door de Duitse bezetting gedurende de tweede wereldoorlog. De tempel werd kort en klein geslagen, het archief en de bibliotheek naar Duitsland opgezonden, de meubels en verdere bezittingen in 1941 in het openbaar geveild. De twee joodse Broeders werden met hun familieleden naar Westerbork gevoerd en kwamen vervolgens in Duitsland om het leven. De verdienstelijke pedagoog, directeur der Leidsche **Schoolvereniging** H. **DOUMA** viel op 4 januari evenals twee andere vooraanstaande Leidse burgers als slachtoffer van de als Silbertanne-aktion beruchte zogenaamde represaille-maatregel. De meeste leden hebben gedurende de oorlog de arbeid in stilte voortgezet. Er bestonden onderlinge contacten en in enkele kleinere groepen heeft men zelfs illegaal gewerkt. Ook bracht men geld en levensmiddelen bijeen ter ondersteuning van de families

¹⁾ Levensbericht J. G. **SLOTHOUWER** in Leids Jaarboekje XLIV (1952).

van hen, die door de bezetters waren weggevoerd. Direct na de afloop van de oorlog steekt men de koppen bijeen en op 6 juni 1945 kan men van de herrijzenis der loge spreken. De reeds tijdens de bezetting gesneden gedenkpenning kreeg de maand juni 1945 als datering.

Onder de energieke leiding van Voorzitter J. G. **HAGENS** werd de weg naar herstel en wederopbouw ingeslagen. Deze ging niet over rozen. In de eerste tijd vonden de gewone bijeenkomsten meestal in het Federatiehuis en de inwijdingen in de Willem de Zwijgerkerk in Oegstgeest plaats. In 1947 krijgt men weer toegang tot het eigen gebouw. In hetzelfde jaar ontvangt men een groot gedeelte van bibliotheek en archief, te Frankfort aan de Main gevonden, terug. In 1950 eindelijk kon men de nieuwe tempel in gebruik nemen, herbouwd volgens de plannen van de Bouw- en Meubelmeester J. **NEYSINGH** en onder zijn toezicht op uitnemende wijze uitgevoerd. Deze tempel is wel totaal verschillend van die van voor '40, maar hij past beter in de eigen tijd en bezit een zeer bijzondere intimiteit, die de rituele arbeid stimuleert

Het aantal leden vermeerderd sterk, eerst door repatriëring van Orde-leden uit Nederlandsch-Indië, vervolgens door een continue toeneming vooral ook met jongeren, al zijn dezen in het algemeen geen studenten meer gelijk twee eeuwen geleden.

De heersende richting in het logeleven schijnt te gaan naar verdere geestelijke verdieping met een toenemende waardering voor het specifieke in de Nederlandse Orde en ook voor dat der eigen loge.

Zo was de welgeslaagde viering van het tweehonderdjarig bestaan dit jaar een mijlpaal, bij welke men, met voldoening op het verleden terugziende, met vertrouwen de toekomst kan tegemoettreden.

Excerpt uit het niet in de handel zijnde Gedenkboek der Loge La Vertu geschreven door

Dr. P. H. **POTT**